

Symbolit kuvanlukemisen välineinä

Liisa Väisänen

Kuvien tehtävä on välittää viestejä. Välittäessään viestejä kuvat toimivat samalla tavoin kuin kielet yleensäkin toimivat. Niillä on oma logiikkansa, oma kielioppinsa ja oma sanastonsa.

Pohjoismaisessa kulttuurissa olemme vuosisatojen ajan korostaneet sanojen kieltä, ja kuvan kieli on jäänyt valitettavan vähälle huomiolle. Sen johdosta olemme usein kykenemättömiä tulkitsemaan kuvaa. Suhtaudumme siihen vain ja ainoastaan sen herättämien tunteiden kautta.

Taiteilijat kuitenkin haluavat välittää kuvien kautta meille sanoman, joka tuotetaan järjen tasolla. Siksi kuvien vastaanottamisessakin on hyvä käyttää tunteiden lisäksi järkeä. Symbolit ovat oleellinen osa kuvan kieltä. Ne ovat sen sanasto. Taideteoksessa mikään ei ole siellä sattumalta. Jos taiteilija maalaa jonkun tietyn kukan tai eläimen tai esineen teokseensa, hänellä on siihen syynsä. Hän haluaa kertoa sen kautta meille jotain. Kuvan katseleminen ilman kuvalukutaitoa on kuin katselisimme täyteen kirjoitettua arkkia, joka on kirjoitettu kielellä, jota me emme osaa. Se voi näyttää kauniilta, mutta mieltä jää sen välittämä viesti täysin vieraaksi.

Symboli sana periytyy kreikankielisestä sanasta, joka tarkoittaa *yhteen heittämistä* tai *yhteen liittämistä*. Juuri siitä symboleissa on kyse. Symbolit ovat konkreettisesti kuvattavia asioita, jotka auttavat meitä tavoittamaan vaikkapa abstraktin tunnetilan tai henkisen asian. Usein symbolit voivat toimia myös esitettävän asian adjektiiveina, jotka kertovat asiasta lisää ja enemmän. Kaikille meille on tuttu sanonta: kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Symbolit ovat juuri niitä sanoja, joiden kautta kuvan viesti meille välittyy.

Kaikkina aikoina on käytetty symboleja. Kristinusko kuitenkin lisäsi niiden käyttöä. Kirkkoisät ovat olleet erittäin merkittäviä länsimaisen taiteen kuvakielen kehittäjiä. Kirkkoisä Augustinus oli yksi suurimpia symbolikielen kehittäjiä. Kirkkoisien mukaan kaikella, mitä Jumala loi, on oltava merkitys, sillä Jumalalla on valta luoda mitä tahansa.

Varhaiset teologit ajattelivat, että jumalan kasvot ovat salatut. Jumala kertoo meille itsestään symbolien avulla. Siten koko luonto ja maailmankaikkeus välittää meille viestejä juuri symbolien avulla. Jos siis Jumala teki kaniasta juuri sellaisen, kun teki, hän halusi kertoa sillä meille jotain – olisihan hän saattanut tehdä kaniasta aivan toisenlaisenkin. Kani kuvallisena sanana voi tarkoittaa kahta asiaa. Kani on hyvin arka, eli se voi merkitä yhtä kardinaalihyveistä: varovaisuutta. Toisaalta kani lisääntyy nopeasti. Se voi siis merkitä myös yhtä seitsemästä kuolemansyynistä: himoa. Samanlainen esimerkki on sana 'kuusi', joka voi tarkoittaa puuta tai numeroa. Ymmärrämme lauseyhteydestä, tai tässä tapauksessa kuvayhteydestä, kummasta symbolin merkityksestä on kyse.

Toistaiseksi ainut oppilaitos, joka Suomessa opettaa symboleja on autokoulu. Kaikki liikennemerkithän ovat symboleja. Vielä tällä hetkellä kuvallisuuden ja symbolien opettelu on ollut kovin omaehtoista. Lue kuvaa! -hanke on avantgardistinen projekti, jonka tarkoituksena on perehdyttää kuvan kiehtovaan maailmaan.

Lisää tietoa symboleista ja kuvanluvusta esimerkiksi teoksissa:

Väisänen, Liisa. 2011. Kristilliset symbolit: Ikkuna Pyhään. Helsinki: Kirjapaja.

Väisänen, Liisa. 2015. Mitä symbolit kertovat? Taidetta pintaa syvemmältä. Helsinki: Kirjapaja.